מתרצת הגמרא: שלדעת שמואל אין הכוונה לבעל השני, אלא לִזְכוּת הָרִאשׁוֹנָה לַשֵּׁנִי, שמשעה שהיתה בחזקת מגורשת, יש לה זכות להנשא לכל אדם, ואין הבעל הראשון נאמן למנעה מזכות זו.

משנה

כָּתַב גט לְגָרֵשׁ בו אֶת אִשְׁתּוֹ ולא נתנו לה עדיין, וְאחר כך נִמְלַךְ – חזר בו ואינו רוצה לגרשה. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, שבכתיבה זו כבר פָּסְלָה מִן הַכְּהוּנָּה כדין גרושה וּבֵית הִלֵּל חולקים וְאוֹמְרִים, שכתיבת הגט לבד אינה פוסלתה, ולא עוד אלא אַף עַל פִּי שֶׁכבר נְתָנוֹ לָהּ את הגט, אלא שנתנו עַל תְּנַאי וְלֹא נַעֲשָׂה – לא נתקיים הַתְּנַאי, כיון שלא חל הגט לֹא פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה.

גמרא

שָׁלַח לֵיהּ רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַב מְנַשֶּׁה מִדְּוִיל לִשְׁמוּאֵל שאלה, וְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ מה הדין במעשה שבא לפנינו כהן שכתב גט לאשתו ולא נתנו לה, ובנתיים יָצָא עָלָיו קוֹל – אנשים דיברו ואמרו אִישׁ פְּלוֹנִי כֹּהֵן כָּתַב גֵּט לְאִשְׁתּוֹ וְעדיין היא יוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו [–אצלו] וּמְשַׁמְּשָׁתּוֹ מַהוּ האם יש לאוסרה על בעלה, שלא יאמרו שגרשה ואחר כך החזירה ועובר על איסור גרושה לכהן

שָׁלַח לֵיהּ שמואל, תֵּצֵא מבעלה, וְקודם שנוציאנה הַדָּבָר צָרִיךְ בְּדִיקָה

מבררת הגמרא, מַאי הִיא אותה בדיקה, אִילֵימָא אם נאמר דְּהבדיקה היא אִי מְבַטְּלִינַן לָהּ אוֹ לֹא מְבַטְּלִינַן – האם אפשר לבטל את הקול על ידי שבית דין יכריזו שאשה זו לא נתגרשה מבעלה, או שמא לא שייך לבטל את הקול, אי אפשר לפרש כן, וְהָא – הרי השאלה נשלחה לשמואל וְנַהֲרְדְּעָא, אַתְרֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל – עירו של שמואל הִיא וּבְנַהֲרְדְּעָא המנהג היה שאם יצא קול על ענייני איסורים

לֹא מְבַטְּלֵי לָהּ אין דייני העיר מבטלים הקול שלא יחשדו בהם שמחזיקים ידי עוברי עבירה ואם כן בודאי לא לזה נתכוון שמואל אֶלָּא כוונת שמואל דְּאִי קָרוּ שיש לבדוק האם האנשים שבאותו מקום רגילים לקרוא לְנְתִינָה בשם 'כְּתִיבָה', שאם אינם רגילים כן אין לנו להוציאה מבעלה, שהרי יצא קול רק שכתב לה גט, וכתיבת גט אינה אוסרתה לכהונה. אמנם אם רגילים לקרוא לנתינה בשם 'כתיבה' אם כן הקול שיצא שכתב לה גט פירושו שנתן לה גט, ויש לנו להוציאה מבעלה מפני הקול. מקשה הגמרא: וְהרי גם כִּי קָרוּ לְנְתִינָה בשם 'כְּתִיבָה' למה תצא מבעלה, וכי לְכְתִיבָה גּוּפָהּ מִי לֹא קָרוּ לָהּ כְּתִיבָה – האם את כתיבת הגט אינם מכנים בשם 'כתיבה', ואם כן יתכן שהקול שיצא עליה אינו אלא שכתב לה ולא שנתן לה. מתרצת הגמרא, אֵין אכן לכתיבה גם קוראים כתיבה, ואף על פי כן סבר שמואל דְּאִי מִילְּתָא דְּקָרוּ לְנְתִינָה כְּתִיבָה שאם נברר ונגלה שלנתינה הם קוראים 'כתיבה' תצא מבעלה, שלעולם יש לנו לחשוש דִּדְלְמָא נָתַן קָאָמְרֵי – שאולי הקול על 'כתיבה' פירושו 'נתינה' [וכאמור שבאותו מקום אף נתינה נקראת כתיבה].

מקשה הגמרא: וכי למה תֵּצֵא מבעלה מפני הקול, וְהָאָמַר רַב אַשִׁי, כָּל קָלָא דְּבָתַר נִישׂוּאִין לֹא חַיְישִׁינַן לֵיהּ – כל קול שיצא לאחר שכבר נישאה, אין מוציאים אותה מבעלה מפני קול זה. מתרצת הגמרא, מַאי – מה שאמר שמואל תֵּצֵא, נַמִּי – גם אין כוונתו שתצא מבעלה, אלא שתֵּצֵא מִשֵּׁנִי, שאם מת בעלה ונישאת לכהן אחר, תצא מבעלה השני. שהרי קודם נישואיה לשני יצא הקול שאסורה לכהונה, וזהו קול שקודם נישואין שחוששים לו. מקשה הגמרא: אִם כֵּן שאתה מוציאה מהשני ולא מהראשון, אַתָּה מוֹצִיא לַעַז עַל בָּנָיו שֶׁל הבעל הָרִאשׁוֹן שיאמרו שבניו של הראשון הם חללים שנולדו מנישואי כהן לגרושה, שהרי עכשיו שרואים שבית דין מוציאים אותה מהשני, יאמרו שבית דין בדקו ומצאו שאכן נתגרשה מהראשון. מתרצת הגמרא, כֵּיוָן שהעולם רואה דְּרַק מִשֵּׁנִי הוּא דְּמַפְקִינַן לָהּ – מוציאים אותה, וּמֵרִאשׁוֹן לֹא מַפְקִינַן לָהּ ולא הוציאוה מהראשון, אִתֵּי לְמֵימַר – מכך יבינו שֶׁמְּמּוּחָה לְמֵיתָה גֵּרְשָׁהּ הראשון, ולפיכך לא הוציאוה מן הראשון וממילא לא יצא לעז על בניו של ראשון.

שנינו במשנה שלדעת בית שמאי אם כתב גט לאשתו פסלה מן הכהונה. אָמַר רָבָה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִילְעַי, בֵּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים שבדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים מצינו לְבֵית שַׁמַּאי, שהחמירו מאד באיסורי כהונה, שכתיבת גט לבדה פוסלתה לכהונה, ואילו בדּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים מצינו לְרַבִּי דּוֹסָא, שהקיל ביותר באיסורי כהונה דְּתַנְיָא בברייתא, שְׁכוּיָיה – בת כהן שנשבתה לבין הגוים, אוֹכֶלֶת בִּתְרוּמָה ואין חוששים שנבעלה על ידי השבאי ונתחללה, דִּבְרֵי רַבִּי דּוֹסָא. והוסיף וְאָמַר רַבִּי דּוֹסָא וביאר את טעמו, 'וְכִי מָה עָשָׂה לָהּ עֲרָבִי זֶה ששבה אותה, וכי מִפְּנֵי שָׁמְעוֹ לָהּ בֵּין דֵּדֶיהָ ושיחק עמה, פְּסָלָהּ מִן הַכְּהוּנָּה', כלומר, אף שהשבאים נוהגים מעשי פריצות עם שבויותיהם, אך אינם בועלים אותן הרי שרבי דוסא הקיל מאד באיסורי כהונה.

הגמרא מביאה חילוק נוסף בין דורות הראשונים לדורות האחרונים: וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִילְעַי, בֵּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים, שבדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים היו האנשים מַכְנִיסִין פֵּירוֹתֵיהֶן מהשדה לבית דֶּרֶךְ מְרַקְּמוֹן – השער שרגילין ליכנס בו.

כְּדֵי לְחַיְּבָן בְּמַעֲשֵׂר [וכפי שתבאר הגמרא מידן], אבל דּוֹרוֹת הָאַחֲרוֹנִים היו מַכְנִיסִין פֵּירוֹתֵיהֶן לבית דֶּרֶךְ גַּגּוֹת הבתים וְדֶרֶךְ קַרְפִּיפוֹת – חצרות שאחורי הבתים ולא דרך שער הבית, כְּדֵי לְפוֹטְרָן מִן הַמַּעֲשֵׂר. דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי אֵין הַמֻּבָּל מִתְחַייֵב בְּמַעֲשֵׂר, עַד שֶׁיִּרְאֶה את פְּנֵי הַבַּיִת – שיכנס דרך פתח הבית שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כו יג) בפרשת ביעור מעשרות 'בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת'. וְרַבִּי יוֹחָנָן חולק וְאָמַר, שֶׁאֲפִילּוּ חָצֵר קוֹבַעַת למעשר, שמשעה שנכנס הפרי לחצר שלפני הבית הוא מתחייב במעשר, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כו יב) 'וְאָכְלוּ בִּשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ'.

משנה

המשנה דנה במתייחד עם גרושתו, האם יש לחשוש שבאותו יחוד שב וקדשה: הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְאחר כך לָנָה – נתיחדה עִמּוֹ בְּפוּנְדָּקִי – בית אכסניא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵינָהּ צְרִיכָה חֵיכְנוּ גֵּט שֵׁנִי, שאין חוששים ששב וקידשה בביאה, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, צְרִיכָה חֵיכְנוּ גֵּט שֵׁנִי, שמא בא עליה לשם קידושין

אֵימָתַי נחלקו בית שמאי ובית הלל, דווקא בְּזְמַן שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה מִן הַנִּשּׂוּאִין – שגירשה לאחר ששנא אותה, וּמוֹדִים בית הלל לבית שמאי, בְּנִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין – באופן שגירשה לאחר הקידושין קודם שנשאה, שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה חֵיכְנוּ גֵּט שֵׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לְבוֹ גַּס בָּהּ – אינו רגיל עמה, ומסתמא לא בא עליה:

גמרא

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַחֲלוֹקֶת בית שמאי ובית הלל היא רק בְּאופן שֶׁרָּאוּהָ עדים שֶׁנִּבְעֲלָה לו,

דְּבֵית שַׁמַּאי סָבְרֵי שְׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּעֵילָתוֹ בְּעֵילַת זְנוּת וְאֵינוֹ בּוֹעֵל לְשֵׁם קִידּוּשִׁין. וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי, שְׁמַּסְתָּמָא אֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעֵילָתוֹ בְּעֵילַת זְנוּת, אֶלָּא בּוֹעֵל לְשֵׁם קִידּוּשִׁין, וְלָכךְ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי. אֲבָל בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא רָאוּהָ עֵדִים שֶׁנִּבְעֲלָה לוֹ, דְּבֵרֵי הַכֹּל אֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי, שְׁאִין חוֹשְׁשִׁים שְׁבָּא עָלֶיהָ בְּאוֹתוֹ הַיִּחוּד. הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דִּבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן: תָּנַן בְּמַשְׁנָתֵנוּ, וּמוֹדִים בֵּית הִלֵּל שֶׁבְּאוֹפֶן שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין – לְאַחַר הַקִּידּוּשִׁין קוֹדֶם שֶׁנִּשֵּׂאת, שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָבּוֹ נוֹחַ לָהּ. וְאִי כְּרַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁמַּחְלוֹקְתָּם הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁרָּאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, אִם כֵּן מַה לִּי – מַה סְּבָרָא יֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין אִם נִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין וּמַה לִּי אִם נִתְגָּרְשָׁה מִן הַנִּשּׂוּאִין, הֲרֵי לְפָנֵינוּ עֵדִים שֶׁנִּבְעֲלָה. אֶלָּא בְּהֶכְרֵחַ מַתְנִיתִין עוֹסֶקֶת בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, וְלֹכֵן דַּוְקָא בְּנִתְגָּרְשָׁה מִן הַנִּשּׂוּאִין סוֹבְרִים בֵּית הִלֵּל שֶׁמִּסְתָּמָא בָּא עָלֶיהָ, מַה שֵּׁאֵין כֵּן בְּנִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין אֵין לִבּוֹ גַּס בָּהּ וּמִסְתָּמָא לֹא נִבְעֲלָה וְדַלְא כְּרַבִּי יוֹחָנָן. וּמוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר שֶׁמַּחְלוֹקְתָּם הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁרָּאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, סוֹבֵר כִּי הַאי תַּנָּא בְּבְרַיְיתָא, דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל אוֹפֶן שֶׁלֹּא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, שֶׁבְּזֶה כּוּלָּם מוֹדִים שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי לְפִי שֶׁמִּסְתָּמָא לֹא בָא עָלֶיהָ. אֶלָּא עַל מָה נֶחְלְקוּ, עַל אוֹפֶן שֶׁרָּאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אָדָם עוֹשֶׂה בְּעֵילָתוֹ בְּעֵילַת זְנוּת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעֵילָתוֹ בְּעֵילַת זְנוּת. כְּלוֹמַר, הַתְנָא שֶׁל הַבְּרַיְיתָא חוֹלֵק עַל הַתְנָא שֶׁל הַמִּשְׁנָה וּמַעֲמִיד אֶת מַחְלוֹקְתָּם בְּאוֹפֶן שֶׁרָּאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה. שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא: וּמַתְנִיתִין דְּאוֹקִימְנָא מִשְׁנָתֵנוּ שֶׁהֶעֱמִדְנוּהָ בְּלֹא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, וְעַל כָּךְ נֶחְלְקוּ אִם צְרִיכָה גֵּט, בְּמַאי פְּלִיגִי – מַה הִיא סְבָרַת מַחְלוֹקְתָּם. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, מְדוּבָּר דְּאִיכָּא עֵדִי יִחּוּד וְלֵיכָּא עֵדֵי בִּיאָה – יֵשׁ עֵדִים שֶׁרָּאוּ אוֹתָם כְּשֶׁנִּתְייַחֲדוּ אוּלָם לֹא רָאוּ שֶׁנִּבְעֲלָה. שַׁבֵּית שַׁמַּאי סָבְרֵי לֹא אָמְרִינַן, 'חַיִּן חֵן עֵדֵי יִחּוּד וְחֵן חֵן עֵדֵי בִּיאָה' – אֵין עֵדֵי הַיִּחּוּד נֶחְשָׁבִים כְּעֵדוּת עַל הַבִּיאָה, וְאִם כֵּן אַף אִם נִתְכַּוְּונוּ לְקַדְּשָׁה בְּבִיאָה הֲרֵי לֹא הָיוּ עֵדִים וְאֵינָהּ מְקוּדֶּשֶׁת. וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי אָמְרִינַן 'חַיִּן חֵן עֵדֵי יִחּוּד וְחֵן חֵן עֵדֵי בִּיאָה' – עֵדוּת עַל הַיִּחּוּד נֶחְשֶׁבֶת כְּעֵדוּת גַּם עַל הַבִּיאָה, שׁוּדַּאי בָּא עָלֶיהָ בְּיִחּוּד זֶה. וּמִכֵּיוָן שֶׁאֵין אָדָם עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת, הֲרֵי אוֹתָהּ בִּיאָה הָיְתָה לְשֵׁם קִידּוּשִׁין, וְלָכךְ צְרִיכָה גֵּט שֵׁנִי. הַגְּמָרָא מְבָאֶרֶת לְפִי זֶה אֶת הַמִּשְׁךְ הַמִּשְׁנָה: וּמוֹדִים בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי בְּנִתְגָּרְשָׁה מִן הָאֵירוּסִין, שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה הֵימֶנּוּ גֵּט שֵׁנִי, לְפִי שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁבָּא עָלֶיהָ בְּאוֹתוֹ הַיִּחּוּד, דְּכֵיוָן דְּאֵין לִבּוֹ נוֹחַ לָהּ לֹא אָמְרִינַן שֶׁעַדֵי הַיִּחּוּד הֵן הֵן עֵדֵי בִּיאָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וּמַי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי – הַאִם כָּךְ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאִם לֹא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה כּוּלָּם מוֹדִים שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט שֵׁנִי, וְהָרֵי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁמָּצִינוּ מַחְלוֹקֶת, הֲהֶלְכָה כְּסֹתָם מִשְׁנָה – כְּסִתְימָתָהּ שֶׁל הַמִּשְׁנָה, וְכֵאן הֲרֵי אוֹקִימְנָא לְמַתְנִיתִין – הֶעֱמַדְנוּ אֶת הַמִּשְׁנָה שֶׁמְּדוּבָּר בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא רָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה, וְאֵיךְ חוֹלֵק רַבִּי יוֹחָנָן עַל סְתָם מִשְׁנָה וּפוֹסֵק כְּבְרַיְיתָא הַמְעִמֶּדֶת אֶת מַחְלוֹקְתָּם בְּרָאוּהָ שֶׁנִּבְעֲלָה. מִתְרַצַת הַגְּמָרָא, אֲמוֹרָאֵי נִינְהוּ וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן – נֶחְלְקוּ הָאֲמוֹרָאִים בְּדַעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן, יֵשׁ הַסּוֹבְרִים שֶׁרַּבִּי יוֹחָנָן אָמַר שֶׁהֲלָכָה כְּסֹתָם מִשְׁנָה, אַךְ רַבָּה בַּר בַּר חָנָה שֶׁאָמַר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁמַּחְלוֹקְתָּם בְּרָאִינוּ שֶׁנִּבְעֲלָה, סוֹבֵר שֶׁלֹּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כֵּן:

משנה

'גט מְקוּשָׁר' הוּא גֵּט שֶׁמִּשְׁתַּהִים בְּהַכְנָתוֹ זְמַן רַב. וְתִקְּנוּהוּ חֲכָמִים לְכֹהֲנִים שֶׁקִּפְּדָנִים הֵם, שֶׁלֹּא יְמַהֲרוּ לְגָרֵשׁ נְשׁוֹתֵיהֶם מִתּוֹךְ בְּעָסָם, שֶׁמָּא בְּתוֹךְ כְּדֵי הָעֶסֶק בְּהַכְנַת הַגֵּט יִתְפַּיְּסוּ. וְאוֹפֶן עֲשִׂייָתוֹ הוּא, שֶׁהַסּוֹפֵר לוֹקֵחַ גִּלָּיוֹן חֵלֶק וְכוֹתֵב עָלָיו שׁוּרָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם שֶׁל הַגֵּט, וּמַשְׁיִיר שׁוּרָה חֲלָקָה וּמַקִּיף אֶת הַכְּתָב עַל פְּנֵי הַנְּייָר הֶחָלָק, וְתוֹפֵר אוֹתוֹ מִשְּׁנֵי צְדָדָיו, וְעוֹד אַחַד חוֹתֵם עַל הַקִּיפּוּל מִבַּחוּץ. וְחוֹזֵר חֲלִילָה, וּמַחְתִּים עֵדִים עַל כָּל קִיפּוּל וְתוֹפֵר, עַד שֶׁגּוֹמֵר לִכְתּוֹב אֶת הַגֵּט. וְעַל שֵׁם הַתְּפִירוֹת נִקְרָא 'גֵּט מְקוּשָׁר'. גֵּט מְקוּשָׁר שֶׁלֹּא חָתְמוּ עֵדִים עַל כָּל בְּפָלָיו נִקְרָא 'גֵּט קָרוּחַ' עַל שֵׁם שֶׁהוּא מְקוּרָח וְחָסֵר עַד אַחַד שֶׁלֹּא חָתַם בּוֹ. וְאִם כְּבָר נִשֵּׂאת אָדָם – נִשֵּׂאת אַחֵר, אַחַר שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה מִבַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן בְּגֵט קָרוּחַ, כֵּיוָן שֶׁגֵּט זֶה פָּסוּל [וְטַעַם פְּסוּלוֹ יִתְבָּאֵר בִּגְמָרָא], תֵּצֵא הָאִשָּׁה מִזֶּה וּמִזֶּה, וְכָל הַדְּרָכִים הָאֲלּוּ כָּל הַחוּמְרוֹת וְהַקְּנָסוֹת הַמְבוֹאָרוֹת בַּמִּשְׁנָה לְעֵיל (עט:), אֲמוּרִים אַף בָּזֶה. הִרְוִיחָה לְתַקֵּן וְלַהֲכְשִׁיר גֵּט קָרוּחַ, הַכֹּל מַשְׁלִימִין עָלָיו יָכוֹל לְהַשְׁלִים אֶת הַמְקוֹמוֹת הַחֲסֵרִים אֲפִילּוּ בְּחוֹתֵמָה עַל יְדֵי פְּסוּלֵי עֵדוּת, בְּקָרוֹבִים, עֲבָדִים אוֹ גּוֹלָנִים, דִּבְרֵי בֶּן נַנָּס. רַבִּי עֲקִיבָא חוֹלֵק וְאוֹמֵר, שֵׁאֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו עַל גֵּט קָרוּחַ בְּכָל עֵדִים פְּסוּלִים, אֶלָּא רַק בְּחוֹתֵמֶת קְרוֹבִים הָרְאוּיִין לְהָעִיד בְּמָקוֹם אַחֵר מִזֶּה שֶׁאֵין כֵּן בְּגוֹלָנִים וְעֲבָדִים שֶׁפְּסוּלִים בְּכָל הָעֵדוּיוֹת. וְמְבָאֶרֶת הַמִּשְׁנָה, אֵיזֶהוּ גֵּט קָרוּחַ, כָּל שֶׁשְּׁקָשָׁרָיו מְרוּבִּין מֵעֵדָיו – שֶׁהַתְּפִירוֹת מְרוּבּוֹת יוֹתֵר מֵהָעֵדִים, כְּלוֹמַר שֶׁעַל כַּמָּה מִן הַתְּפִירוֹת אֵין בְּהֶם חוֹתֶמֶת שֶׁל עֵדִים, וְנִקְרָא 'גֵּט קָרוּחַ' מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְקוּרָח וְרֵיק מֵחוֹתֶמוֹת אֵלּוּ:

גמרא

שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא, מַאי מַעֲמָא דְּגֵט קָרוּחַ, שֶׁפְּסוּלוֹ חֲכָמִים, הֲרֵי כֵּיוָן שֶׁחָתְמוּ עָלָיו שְׁנֵי עֵדִים מִן הַדִּין שֶׁיְּהֵא כָּשֵׁר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, גְּזֵירָה מִשּׁוּם 'כּוּלְּכֶם' – שֶׁפְּעָמִים אוֹמֵר הַבַּעַל לְכַמָּה אֲנָשִׁים 'כּוּלְּכֶם תַּחְתְּמוּ בְּגֵט', וּבְאוֹפֶן זֶה אֵין הַגֵּט כָּשֵׁר אֲלָא אִם כֵּן כּוּלָּם חוֹתְמִים, שֶׁתְּנַאי הַתְּנָה הַבַּעַל שֶׁאֵינוֹ גֵּט רַק אִם כּוּלָּם יַחְתְּמוּ. וּבְגֵט קָרוּחַ מִסְתָּמָא שָׁם עָמְדוּ שָׁם עֵדִים כְּמִנְיַן קְשָׁרָיו וְיֵשׁ חֵשֶׁשׁ שֶׁמָּא אָמַר לָהֶם 'כּוּלְּכֶם תַּחְתְּמוּ' וְלִפְיכָךְ אִם לֹא חָתְמוּ כּוּלָּם הֲגֵט פָּסוּל:

שִׁנִּינוּ בְּמַשְׁנָה, שֶׁאִם רוֹצֶה לְתַקֵּן אֶת הַגֵּט קָרוּחַ וּלְהַכְשִׁירוֹ, הַכֹּל מַשְׁלִימִין עָלָיו – יָכוֹל לְהַשְׁלִים אֶת הַחֲתִימוֹת הַחֲסֵרוֹת אֲפִילּוּ עַל יְדֵי פְּסוּלֵי עֵדוּת, כְּגוֹן קְרוֹבִים אוֹ עֲבָדִים אוֹ גּוֹלָנִים, וְאִילּוּ רַבִּי עֲקִיבָא סוֹבֵר, שֶׁאֵפְשָׁר עַל יְדֵי קְרוֹבִים אֲבָל לֹא עַל יְדֵי גּוֹלָנִים וְעֲבָדִים שֶׁפְּסוּלִים לְכָל הָעֵדוּיוֹת: שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא: וְרַבִּי עֲקִיבָא, מַאי מַעֲמָא לֹא כָּשֵׁר לְהַשְׁלִים הֲרֵי אַף הוּא מוֹדֶה שֶׁאֵין צָרִיךְ עֵד כָּשֵׁר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, מִשּׁוּם דְּאִם נִכְשִׁירֵהוּ לְגַט זֶה, אָתוּ לְמֵימַר כָּשֵׁר לְעֵדוּת – יָבוֹאוּ לְטַעוֹת שֶׁעָבַד כָּשֵׁר לְעֵדוּת. שׁוֹאֶלֶת הַגְּמָרָא, אִם כֵּן, בְּקָרוֹב נַמִּי אֵיךְ הִכְשִׁיר רַבִּי עֲקִיבָא חֲתִימַת קָרוֹב, וְהֵרִי אָתוּ לְמֵימַר וּלְטָעוֹת שֶׁקָּרוֹב כָּשֵׁר לְעֵדוּת אֶלָּא. לְכֵן חוֹזֶרֶת בָּהּ הַגְּמָרָא וּמְפָרֶשֶׁת שֶׁמָּה שֶׁפָּסַל רַבִּי עֲקִיבָא עֶבֶד, הַיְינוּ מַעֲמָא, דְּדִלְמָא אָתוּ לְאַפּוּקֵיהּ לְיוֹחֲסִין – שֶׁמָּא כַּאֲשֶׁר יִרְאוּ שֶׁהֶעֱבִיד חֲתָם בְּגֵט יֹאמְרוּ שֶׁאֵינוֹ עֶבֶד, שֶׁהֲרֵי עֲבָדִים פְּסוּלִים לְעֵדוּת, וּמִתּוֹךְ כָּךְ יָבוֹאוּ לְהַשִּׁיאוֹ לְבַת יִשְׂרָאֵל הָאֲסוּרָה לוֹ. מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִם כֵּן גַּוְלָן דְּבַר יוֹחֲסִין הוּא שֶׁמּוּתָּר לְיִשָּׂא בַּת יִשְׂרָאֵל, לְיִתְכַּשֵּׁר – יְהֵא כָּשֵׁר לְחַתּוֹם עַל גֵּט קָרוּחַ, שֶׁהֲרֵי לֹא שַׁייךְ כְּלַפֵּי חֵשֶׁשׁ זֶה, וַאֲלָמָּה תָּנַן בְּמִשְׁנָתֵנוּ שֶׁרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר אֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו – עַל גֵּט קָרוּחַ אֶלָּא קְרוֹבִים הָרְאוּיִין לְהָעִיד בְּמָקוֹם אַחֵר, וּמִשְׁמַע שֶׁקָּרוֹב אֵין, אֲבָל גַּוְלָן לֹא. מְתָרֶצֶת הַגְּמָרָא, אֶלָּא לְעוֹלָם הַטַּעַם שֶׁעָבַד וְגוֹלָן פְּסוּלִים לְחַתּוֹם הוּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לְהַכְשִׁירָם לְעֵדוּת, וְאַף עַל פִּי כֵן קָרוֹב כָּשֵׁר, לְפִי שֶׁאֵין חֵשֶׁשׁ שֶׁיָּבוֹאוּ לְהַכְשִׁירוֹ שֶׁכֵּן בְּעֶבֶד הַיְינוּ מַעֲמָא – יֵשׁ טַעַם לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁיָּבוֹאוּ לְהַכְשִׁירוֹ לְעֵדוּת, מִשּׁוּם דְּאָתוּ לְמֵימַר שֶׁהֶחֱרִיר שַׁחְרוּרֵי שַׁחְרוּרֵיהּ – שֶׁיָּבוֹאוּ לִידֵי טָעוּת שֶׁשִּׁחְרְרוֹ אֲדוֹנוֹ וְיִכְשִׁירוֹ חֲתִימָתוֹ בְּשִׁטְרוֹת אֲחֵרִים, וְכֵן בְּגַוְלָן נַמִּי אָתוּ לְמֵימַר – יָבוֹאוּ לְטָעוֹת וְלוֹמַר דְּתִשּׁוּבָה עֶבֶד שֶׁעָשְׂתָה תְּשׁוּבָה וַחֲתִימָתוֹ כְּשֵׁרָה. אֲבָל אִם יַחְתּוֹם קָרוֹב, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר – מַה טָּעוּת יִטְעוּ בּוֹ, שֶׁהֲרֵי קָרוֹב, כּוּלֵּי עָלְמָא יָדְעֵי דְּקָרוֹב הוּא:

הַגְּמָרָא מְבָאֶרֶת בְּאֵיזֶה אוֹפֶן נֶחְלְקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וּבֵן נַנָּס: אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבָּה בַּר שְׁאִילְתָּא אָמַר רַב הַמְנוּנָא סָבָא אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה, גֵּט קָרוּחַ שֶׁהוּא קְשָׁרָיו [–תִּפְרוּתָיו] שִׁבְעָה וְעֵדָיו שִׁשָּׁה, שֶׁחִסֵּר בּוֹ חֲתִימָה אַחַת, אוֹ שֶׁהוּא קְשָׁרָיו שִׁשָּׁה וְעֵדָיו חֲמִשָּׁה, אוֹ שֶׁהוּא קְשָׁרָיו חֲמִשָּׁה וְעֵדָיו אַרְבָּעָה, אוֹ שֶׁהוּא קְשָׁרָיו אַרְבָּעָה וְעֵדָיו שְׁלֹשָׁה, עַד כָּאן – בְּכָל אוֹפַנִּים אֵלּוּ נֶאֱמְרָה מַחֲלוֹקֶת בֶּן נַנָּס וְרַבִּי עֲקִיבָא. אֲבָל אִם הָיוּ קְשָׁרָיו שְׁלֹשָׁה וְעֵדָיו שְׁנַיִם, בְּזֶה לְכוֹלֵי הַכֹּל [גַּם לְפִי בֶּן נַנָּס] אֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו אֶלָּא קָרוֹב, מִפְּנֵי שֶׁגֵּט מְקוּשָׁר שֶׁלֹּא חָתְמוּ בּוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים כְּשֵׁרִים פָּסוּל הוּא, וְנִתְקְנוּ כֵּן כְּדֵי שִׁיטְרַח הַכֹּהֵן לְחַפֵּשׂ שְׁלֹשָׁה עֵדִים כְּשֵׁרִים וְאַפְשָׁר שֶׁבְּתוֹךְ כָּךְ תְּנוּחַ דַּעְתּוֹ וְיִתְפַּייֵס. אָמַר

המשך בעמוד כב

לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבָּה בַּר שְׁאֵילְתָּא, אם כן מדוע קרוב כשר להצטרף
ולחתום כעד שלישי בגט מקושר, מִכְּדֵי –הרי כָּל שַׁלְשָׁה בְּמָקוֹשָׁר
כְּשָׁנִים בְּפָשׁוּט דָּמֵי תיקנו חכמים שיחתמו בגט מקושר שלשה
עדים כשם שחותמים שני עדים בגט פשוט, ואם כן מַה הָתָם – בגט
פשוט קָרוֹב לֹא כשר, אַף הָכָא נַמִּי בגט מקושר קָרוֹב לֹא יהא כשר
לעדות. אָמַר לֵיהּ רבה בר שאילתא, אַף לְדִידִי קַשְׁיָא לִי – גם לי
הוקשה קושיא זו, וּשְׁאֵילְתֵּיהּ – ושאלתי זאת לְרַב הַמְנוּנָא וְרַב
הַמְנוּנָא שאלה לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה וְאָמַר לֵיהּ – תירץ לו, הַנַּח לְדִין
שְׁלִשָּׁה עדים בְּמָקוֹשָׁר ואל תקשה כן, מכיון דְּהַחתימה השלישית
לָאו דְּאוֹרַיְיתָא היא, רק מדרבנן, לכך הקילו בו שיוכל עד שלישי
שהוא קרוב לחתום, ובלבד שלא יהיה מפסולי עדות כגון גולן או
עבד. הגמרא מביאה ברייתא כדברי רב אדא בר אהבה: תָּנְיָא נַמִּי
הָכִי, ששנינו (תוספתא פ"ו ה"א), גֵּט קָרֵחַ שהיו קְשָׁרָיו [–התפירות]
שִׁבְעָה וְעָדָיו היו שִׁשָּׁה, או שהיו קשריו שִׁשָּׁה וְעָדָיו חֲמִשָּׁה, או שהיו
קשריו חֲמִשָּׁה וְעָדָיו אַרְבָּעָה, או שהיו קשריו אַרְבָּעָה וְעָדָיו שְׁלִשָּׁה,
עַד כָּאן – בכל אופנים אלו נאמרה מַחֲלוֹקֶת בֶּן נַנָּס וְרַבִּי עֲקִיבָא אם
הגט כשר כְּשֶׁהִשְׁלִים עָלָיו עֶבֶד, שֶׁבֶּן נַנָּס אוֹמֵר כשר, ולכך הַוָּלָד
שנולד מהשני כָּשֵׁר. וְרַבִּי עֲקִיבָא חולק וְאוֹמֵר שהגט פסול ונישאת
לשני שלא כדין, ולכן הַוָּלָד שנולד מהשני מַמְזֵר. אֲבָל אם היו
קְשָׁרָיו שְׁלִשָּׁה וְעָדָיו שְׁנַיִם, דִּבְרֵי הַכֹּל – בין לבן ננס ובין לרבי עקיבא
אֵין מַשְׁלִימִין עָלָיו עבד שהוא פסול לעדות, אֶלָּא רק קָרוֹב. הרי
בהדיא שאם היו רק שני עדים כשרים אי אפשר להשלים פסול
כעד שלישי. הגמרא מביאה גירסא אחרת בדברי רבי זירא בשם
רבה בר שאילתא: רַב יוֹסֵף מַתְנֵי – היה שונה בדבריהם, 'אם היו
קשריו שלשה ועדיו שנים דברי הכל אין משלימין עליו אלא עד
כָּשֵׁר', ולא גרס שמשלימים עליו עד קרוב. מקשה הגמרא, וְהָתַנְיָא
בברייתא לעיל בסמוך בהדיא שמשלימין עליו עד קָרוֹב. מתרצת
הגמרא, אָמַר רַב פָּפָּא תָּנֵי – תגרוס בברייתא שמשלימין עליו עד
כָּשֵׁר. הגמרא מביאה דינים נוספים בענין השלמת עד קרוב: אָמַר
רַבִּי יוֹחָנָן, מה ששנינו שגט קרח אפשר להשלים עליו עד קרוב, לֹא
הוּכְשְׁרוּ להשלים בּוֹ אֶלָּא עֵד אֶחָד קָרוֹב בִּלְבָד, אֲבָל תֵּרֵי לֹא – אם
חסרים בו חתימת שני עדים אין להשלימם בשני קרובים אלא
באחד קרוב ואחד כשר, וטעם הדבר, דִּלְמָא אָתֵי לְקַיּוּמֵי – שמא
יבואו לקיים את הגט בְּתֵרֵי קְרוֹבִים וְחַד כָּשֵׁר – בחתימת שני עדים
קרובים ועד אחד כשר. וכגון, שבעתיד יצא ערעור שהגט מזוין,
והעדים החתומים לא יהיו לפנינו לברר אצלם, ויבואו לפני בית
דין עדים שמכירים רק את חתימות שני הקרובים ועד אחד כשר
ויקיימו את הגט על פיהם, ובית דין לא ידעו שהשנים קרובים,
ויכשירו את הגט בטעות אף שיש כאן רק קיום חתימת עד כשר
אחד. ומשום כך, אסור להשלים בגט קרח יותר מקרוב אחד,
ותמיד בשיקיימו שלשה חתימות [כדינו של גט מקושר שאינו כשר
אלא בג' עדים] יתקיים הגט על ידי שנים כשרים. הגמרא מוכיחה
דין זה מהברייתא: אָמַר רַב אַשִׁי, מַתְנִיתָא נַמִּי דַּיְקָא – גם בברייתא
מדוייק שלא משלימים יותר מקרוב אחד,